

La viabilitat i sostenibilitat d'una renda bàsica universal com a estratègia de lluita contra la pobresa

Per **Daniel Raventós**, president de la Xarxa Renda Bàsica, Universitat de Barcelona

La proposta de la Renda Bàsica (RB a partir d'ara) ja comença a ser coneguda en àmbits externs als de l'acadèmia. Comencem, però, a explicar exactament què s'entén per RB. La definició que fa servir la Xarxa Renda Bàsica a la seva pàgina web (www.redrentabasica.org) és la següent: “un ingrés pagat per l'Estat, com a dret de ciutadania, a cada membre de ple dret o resident de la societat, fins i tot si no vol treballar de manera remunerada, sense prendre en consideració si és ric o pobre o, dit d'una altra manera, independentment de quines puguin ser les altres fonts de renda que es puguin tenir, i sense importar amb qui convisqui.”

Essent fidel al títol i als espais que se m'han proposat, no faré cap esment a les justificacions filosoficonormatives de l'RB,¹ és a dir, les respostes a la pregunta “és justa una RB?”. Sí que, en canvi, s'abordaran resumidament alguns aspectes relacionats amb la viabilitat i sostenibilitat (el finançament, bàsicament), i la fortalesa de l'RB com a mesura contra la pobresa.

Parlar de viabilitat i sostenibilitat de l'RB vol dir parlar del seu finançament, i per finançar l'RB s'ha de parlar d'impostos. L'RB pot finançar-se de maneres distintes i tan important és la quantitat que finalment es vulgui assignar com la forma de finançar-la. A Catalunya s'ha fet un estudi detallat sobre finançament de l'RB² a partir

d'una gran mostra de 110.000 declaracions d'IRPF les conclusions del qual em proposo resumir tot seguit. En aquest estudi volíem trobar el tipus únic d'IRPF que podria finançar, de forma neutra a l'efecte de la recaptació actual, una RB de 5.414 € per any a tota persona adulta resident a Catalunya i de la meitat per als menors i les menors de 18 anys.

Els quatre criteris que es van fer servir en l'estudi esmentat, criteris força raonables per finançar una RB de forma viable i sostenible, són els següents:

- 1) Que la reforma s'autofinanciï, cosa que vol dir que no generi dèficit net, és a dir, que es respecti la recaptació actual.
- 2) Que la seva distribució progressiva sigui progressiva.
- 3) Que més del 50 per cent de la població coberta guanyi renda neta.
- 4) Que els tipus impositius reals o efectius després de la reforma (és a dir, un cop tenim present no solament els nous tipus nominals, sinó també l'efecte de l'RB) no siguin extremament alts.

Amb aquests criteris, la simulació de l'estudi requeria un tipus únic nominal del 49,9%. Per a aquelles persones no gaire familiaritzades amb la terminologia fiscal, serà útil recordar que el tipus nominal pot arribar a ser molt diferent al tipus real si hi ha una RB. Pensem en una per-

Daniel Raventós i Pañella és doctor en ciències econòmiques, professor titular de sociologia a la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona i membre del grup d'investigació GREECS (Grup de Recerca en Ètica Economicosocial i Epistemologia de les Ciències Socials). N'és membre fundador, l'any 2005, i forma part del Comitè de Redacció de la revista *Sin Permiso* (www.sinpermiso.info).

Actualment és el president de la Xarxa Renda Bàsica, secció oficial de la Basic Income Earth Network (BIEN). També és membre del Consell Científic d'ATTAC a Catalunya i a Madrid, de diverses fundacions (Nous Horitzons i Instituto del Sur, entre d'altres). Ha escrit diversos llibres, el darrer és *Basic Income: The Material Conditions of Freedom* (Pluto Press, 2007), que en castellà s'ha editat amb el títol de *Las condiciones materiales de la libertad* (Ed. Viejo Topo, 2007).

sona que és molt rica. En aquest cas, l'RB significarà una part molt petita de la seva renda total, per tant, el tipus nominal i efectiu seran molt semblants; però, per a una altra persona amb molta menys renda, l'RB significarà una part molt important de la renda total, en aquest cas el tipus nominal i el real poden arribar a ser molt diferents.

La reforma proposada tindria un impacte molt progressiu sobre la distribució de la renda, per exemple, es passaria d'un Gini de 0,409 a un de 0,38. El percentatge de guanyadors nets amb aquesta reforma seria del 63,3%. S'ha d'aclarir que la part de la població no coberta per l'IRPF, un 26 per cent, la gran majoria també hi sortiria guanyant. Així, no és exagerat afirmar que la proporció de la població resident a Catalunya que sortiria beneficiada per la reforma tan resumida aquí estaria per sobre del 80% o més. Els tipus impositius efectius serien alts solament per als més rics. Els sis primers decils, que agrupen la població que té rendes baixes i una bona part de l'anomenada amb més o menys propietat *classe mitjana*, tindrien tipus efectius menors que els que tenen ara amb l'IRPF actual. Les persones agrupades en el setè decil mantindrien un tipus efectiu o real similar a l'actual. El vuitè i el novè decils experimentarien un augment substancial, però no gaire gran. El tipus efectiu augmentaria respecte a la situació actual en el decil dels més rics, el desè i últim.

“Si es finança amb voluntat de redistribuir la renda de manera més equitativa, els més rics perden amb la Renda Bàsica i, a mesura que es baixa en el nivell de renda, es guanya més. Proporcionalment i absolutament, els més pobres són els qui hi surten guanyant més”

Al llarg del debat acadèmic sobre l'RB que s'ha desenvolupat els darrers vint anys, ha sorgit una discussió més o menys recurrent sobre quin sentit té donar l'RB a tothom si el que es pretén, com un dels seus objectius principals, és l'eradicació de la pobresa. Tal com s'acaba d'explicar en el resum comprimit del model de finançament establert a Catalunya (però que canviant la base de dades podria ser aplicable al conjunt del Regne d'Espanya), que tothom rebi l'RB no equival al fet que tothom guanyi amb una RB. Si es finança amb voluntat de redistribuir la renda de forma més equitativa, els més rics perden amb l'RB i, a mesura que es baixa en el nivell de renda, es guanya més. Proporcionalment i absolutament, els més pobres són els qui hi surten guanyant més. Precisament els avantatges de l'RB, pel seu caràcter universal i incondicional respecte als subsidis condicionats, han estat remarcats en els debats que hi ha hagut al llarg d'aquestes dues darreres dècades sobre la universalitat de l'RB.

Molt resumidament, aquests avantatges de l'RB respecte als subsidis condicionats són:

S'acostuma a designar per estigmatització el sentiment de fracàs social que per a algunes persones pot suposar el fet de ser beneficiari/ària d'un subsidi de pobresa o també el fet que per poder accedir a una pensió no contributiva per invalidesa s'ha de demostrar un 65% de discapacitat. Amb l'RB l'estigmatització queda completament eradicada perquè, com que es tracta d'una assignació que

rebría tota la ciutadania i les persones amb residència acreditada, ningú no podria sentir-se particularment diferent pel fet de rebre-la.

Els costos administratius, tan alts en els programes de subsidis condicionats proporcionalment a la quantitat total assignada al conjunt dels/de les beneficiaris perceptors/ores, resultarien molt reduïts amb l'RB. El cost de garantir l'abonament de l'RB sense haver d'emprendre comprovacions de cap tipus (nivell de pobresa, estat de necessitat, etc.) no hauria de suposar una despesa gaire gran en personal.

Pel que fa als controls dels serveis socials sobre la vida dels/de les beneficiaris/àries, una característica difícil d'evitar en els subsidis condicionats (les rendes mínimes d'inserció, concretament), l'RB els suprimeix completament. Si el que s'ha d'acreditar és simplement el lloc de residència, la invasió de la vida privada desapareix.

Quant al clientelisme i les arbitriarietats administratives de molts subsidis condicionats, l'RB n'és un bon remei. Efectivament, un sistema d'RB suprimeix la discrecionalitat que els subsidis condicionats poden patir en algunes administracions. L'RB, com que es rep independentment d'altres condicions que no siguin les de ciutadania o residència acreditada, no permet l'arbitriarietat de funcionaris i administracions poc escrupolosos.

L'RB es percebria independentment de la forma de convivència escollida. Es visqués a la mateixa llar amb persones de generacions distintes, amb parella del mateix sexe o distint, amb un grup d'amics, etc., l'RB es percebria igualment. Aquesta característica suposaria una coevolució amb les transformacions de les famílies que s'han constatat al llarg de les darreres dècades.

Per acabar d'alguna manera aquest apartat dels avantatges tècnics de la universalitat de l'RB, apuntaré que aquesta mesura també representaria una bona resposta a les deficiències d'adaptació als canvis del mercat de treball de les darreres dècades que presenten algunes prestacions condicionades. Aquests canvis són: l'atur de llarga durada, que cada cop es desenvolupa i creix més, atesa la conjuntura econòmica actual, dels *working poor*—dones, especialment—, i la contractació molt precària per a sectors percentualment molt grans de la classe treballadora, etc. Aquestes transformacions del mercat laboral fan que moltes persones no tinguin dret a prestacions contributives. Per la seva universalitat, l'RB s'adapta perfectament

“Amb la Renda Bàsica l'estigmatització queda completament eradicada perquè, com que es tracta d'una assignació que rebria tota la ciutadania i les persones amb residència acreditada, ningú no podria sentir-se particularment diferent pel fet de rebre-la.”

a aquestes situacions tan dispars. I pel que fa a la situació de crisi econòmica en la qual ens estem endinsant a la fi de l'any 2008, l'RB seria un bon esmorteïdor de situacions dramàtiques que es donaran (s'estan donant) per la pèrdua de la font de renda habitual [Q](#)

1: Per a un resum, vegeu Raventós (2007).

2: Vegeu Arcarons et alii (2005) i Arcarons (2007).

Referències:

Arcarons, Jordi. “Financiación de la Renta Básica a partir de una reforma del Impuesto de la Renta de las Personas Físicas”. Ponència presentada en el VII Simposi de la Renda Bàsica. Barcelona, 2007.

Arcarons, Jordi et al. *Viabilitat i impacte d'una Renda Bàsica de Ciutadania per a Catalunya*. Barcelona: Mediterrània-Fundació Jaume Bofill, 2005.

Raventós, Daniel. *Las condiciones materiales de la libertad*. Barcelona: El Viejo Topo, 2007. La traducció anglesa, a cura de Julie Wark, la va editar Pluto Press l'any 2007.